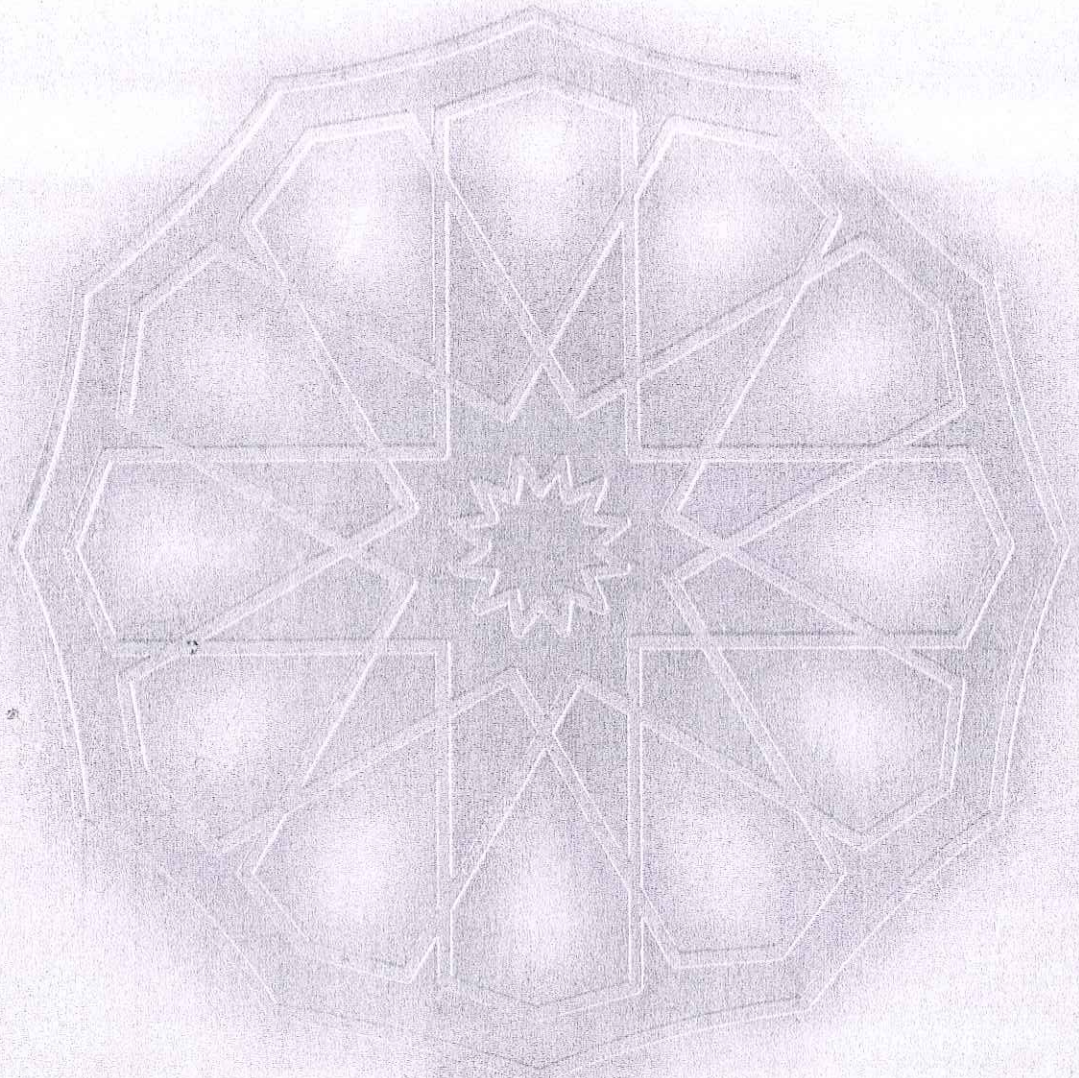
insan & toplum

the journal of humanity and society

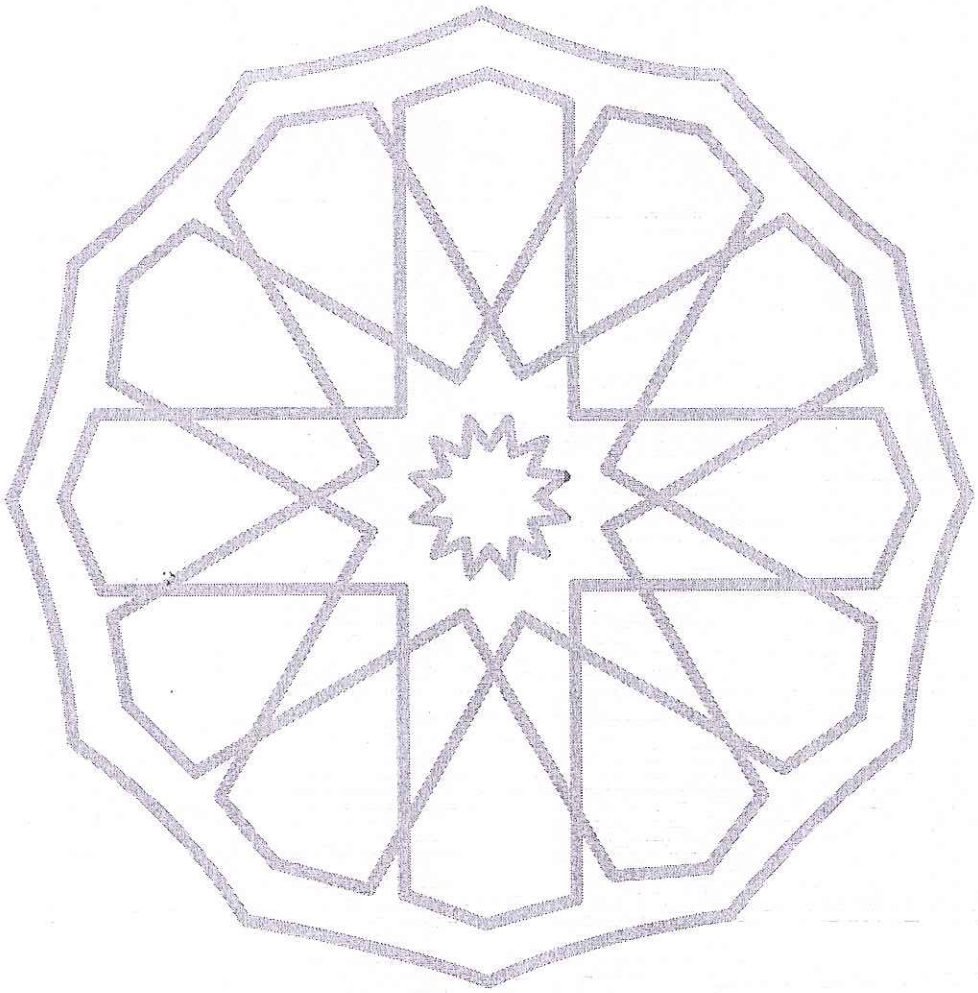


Cilt 9 Sayı 2
Vol. 9 No. 2
insanvetoplum.org

ilem
ilmi etüdler derneği

insan & toplum

the journal of humanity and society



ilem
ilmi etüdler derneği

insan & toplum
the journal of humanity and society

Cilt / Volume: 9 • Sayı / Issue: 2 • 2019
ISSN: 2146-7099 - E-ISSN: 2602-2745

insan & toplum üç ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.
The Journal of Humanity and Society is an international peer reviewed quarterly journal.

İlmi Etüdler Derneği Adına İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Owner and Chief Executive Officer
Süleyman Güder

Baş Editör / *Editor-in-Chief*
Lütfi Sunar / *İstanbul Medeniyet Üniversitesi*

Yardımcı Editör / *Associate Editor*
Ümit Güneş / *Yıldız Teknik Üniversitesi*

Editörler / *Editors**
Berat Açıl, *İstanbul Şehir Üniversitesi* | **Mahmut Hakkı Akın,** *Necmettin Erbakan Üniversitesi* | **Yusuf Alpaydın,** *Marmara Üniversitesi* | **Ercüment Asil,** *İbn Haldun Üniversitesi* | **Semih Ceyhan,** *Marmara Üniversitesi* | **Murat Çemrek,** *Necmettin Erbakan Üniversitesi* | **Yunus Çolak,** *Kırklareli Üniversitesi* | **Taha Eğri,** *Kırklareli Üniversitesi* | **A. Teyfur Erdoğdu,** *Yıldız Teknik Üniversitesi* | **Süleyman Güder,** *İstanbul Üniversitesi* | **Mustafa Gündüz,** *Yıldız Teknik Üniversitesi* | **Yunus Kaya,** *İstanbul Üniversitesi* | **Necmettin Kızılkaya,** *İstanbul Üniversitesi* | **Muhammed Hüseyin Mercan,** *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

Yayın Kurulu / *Editorial Board**
Abdel-Rahman Yousri Ahmad, *Alexandria University* | **Engin Deniz Akarlı,** *İstanbul Şehir Üniversitesi* | **Syed Farid Alatas,** *National University of Singapore* | **Necati Anaz,** *İstanbul Üniversitesi* | **Hediyetullah Aydeniz,** *Marmara Üniversitesi* | **Bünyamin Bezci,** *Sakarya Üniversitesi* | **Aynur Can,** *Marmara Üniversitesi* | **Masudul Alam Choudhury,** *Sultan Qaboos University* | **Erkan Erdemir,** *İstanbul Şehir Üniversitesi* | **Nihat Erdoğmuş,** *Yıldız Teknik Üniversitesi* | **Nizar Hermes,** *University of Virginia* | **M. Cüneyt Kaya,** *İstanbul Üniversitesi* | **Douglas Kellner,** *University of California, Los Angeles* | **Abdulhamit Kırmızı,** *İstanbul Şehir Üniversitesi* | **Fahim Khan,** *Riphah International University* | **Haşim Koç,** *Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı (TİKA)* | **Stjepan Gabriel Meštrović,** *Texas A&M University* | **Fırat Oruç,** *Georgetown University* | **Ruggero Vimercati Sanseverino,** *Universität Tübingen* | **Volkan Yildiran Stodolsky,** *İbn Haldun Üniversitesi* | **Necdet Subaşı,** *Başbakanlık Başdanışmanı* | **Mehmet Hakkı Suçin,** *Gazi Üniversitesi*

*Soyadına göre alfabetik sıralı / *In alphabetical order by surname*

Yayın Sekreteri / *Secretariat*
Ayşe Ulucak, *İlmi Etüdler Derneği*

Tashih / *Proofreading*
Muhammed Aydın (Türkçe), Nur Köse (English)

Tasarım / *Graphic Design*
Furkan Selçuk Ertargin

Yayın Türü / *Publication Type*
Yerel Süreli Yayın / *National Periodical*

Yayın Periyodu / *Publication Period*
Üç ayda bir (Mart, Haziran, Eylül, Aralık) yayımlanır / *Published quarterly (March, June, September, December)*

Baskı Tarihi / *Print Date*
Haziran / June 2019

Baskı / *Printed by*
Limit Ofset
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Mat. Sitesi ZA13, Topkapı, Zeytinburnu, İstanbul
www.limitofset.com info@limitofset.com • Tel: 0212 567 45 35 - 0212 567 45 36 • Fax: 0212 567 45 33

İletişim / *Correspondence*
insan & toplum
Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbekapı Sok. No:13, Üsküdar, 34672, İstanbul (Turkey)
Tel / Faks: +90 216 310 43 18 • insanvetoplum.org • editor@insanvetoplum.org

Yer alınan indeksler / *indexed and abstracted by*
ESCI, EBSCO Sociological Index, Index Islamicus, CSA Sociological Abstract, CSA Worldwide Political Science Abstracts, CSA Social Services Abstracts, Ulrich's Periodicals Directory, ASOS Index, Citefactor, TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı, Directory of Open Access Journals, Index Copernicus

makaleler / articles

Tarih ve Hafızanın Düğüm Noktası: Tarihi Dönemselleştirme Sorunu ve Le Goff'un Dönemselleştirme Görüşü
The Vital Point of History and Memory: The Periodization Problem in History and Le Goff's Periodization Conception
FARUK KARAARSLAN / 1

Sosyal Değerlerin Üniversite İklimi Algısına Etkisi: Öğretmen Adayları Üzerine Bir Araştırma
The Effect of Social Values on the Perception of University Climate: A Research on Candidate Teachers
YUSUF ALPAYDIN, RIZA AKKAYA / 29

Politik Kimlik ve Dış Politika: Kemalist ve Liberal-Muhafazakâr Kimliklerin Türk Dış Politikasındaki Öteki Algısı ve Uluslararası Yapıyla Uyumu
Political Identity and Foreign Policy: The Other Perception of Kemalist's and Conservative Liberal's Political Identity and Their Harmonizing with International Structure
EMRAH UTKU GÖKÇE, ÖMER ÇAHA / 57

Kemal Varol'un Hikâye ve Romanlarında Metinlerarasılık: Öz Göndermeler
Intertextuality in Kemal Varol's Stories and Novels: Self-References
MUSTAFA YİĞİTOĞLU / 91

Damgalasak mı Yoksa Damgalamasak mı?: Toplum Temelli Önleyici Müdahalelerde Obezitenin Damgalanmasının Sağlık Yararları Getireceği Miti
To Stigmatize or Not to Stigmatize?: The Myth That Claims Stigmatization of Obesity in Public Health Interventions Could Bring Health Benefits
SULTAN OKUMUŞOĞLU / 117

değerlendirmeler / reviews

Nazım Maviş, *İslâmcılığın Değişen Dili: 1990'lı Yıllar ve Siyaset*
Ali Haydar Beşer / 149

Taner Tatar, *Matem: Sömürgeciliğin Sosyolojisi*
Adem Sağır / 154

Özgür Arun, *Yaşlanmayı Aşmak*
Şerif Esendemir / 161

David Harvey, *Marx, Sermaye ve İktisadi Aklın Cinneti*
Adem Levent / 165

Cahid Şenel, *Yeni Eflâtunculuğun İslâm Felsefesine Yansımaları*
Hatice Toksöz / 170

Gerard Russell, *Unutulmuş Krallıkların Vârisleri: Ortadoğu'nun Yok Olan Dinlerine Yolculuk*
Ramazan Turgut / 175

Ayhan Tek, *Hâmîsiz Şâir Babasız Metin: Mem û Zîn ve Osmanlıca Çevirileri Üzerine Bir İnceleme*
Abdurrahman Adak / 182

Emre Sencer, *Ordu ve Millet: 1930'larda Almanya ve Türkiye'de Askerî Kültür*
Özlem Gürsoy / 188

Özgür Arun, *Yaşlanmayı Aşmak*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2018, 184 s.

Değerlendiren: Şerif Esendemir

Türkiye'nin ilk gerontoloji bölümü olan Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü öğretim üyesi, Akdeniz Üniversitesi'nin "Bilim, Hizmet, Teşvik" ödülü ve Association for Gerontology in Higher Education'ın (AGHE) Rising Star ödülü sahibi *The Gerontologist*'in editörlerinden Özgür Arun bu kez *Yaşlanmayı Aşmak* çalışmasıyla yaşlılık alanına katkıda bulunmaktadır. Kitabın başlığından yola çıkarsak "Yaşlanmayı Aşma" fikrinin iki veçhesi vardır: Biri, başarılı/aktif yaşlanma fikriyle tabiri caizse "yaşlılığı yenmek", diğeri ise yaşlılığı diğer yaş kategorilerinden belirgin bir şekilde ayırmaksızın bir hâl/durum olarak değerlendirmektir. Kitabın başlığına bakarken ilk etapta anti-aging furyasıyla gerontoloji gündemini kasıp kavuran devasa ilaç pazarının teorik arka planını oluşturan başarılı/aktif yaşlanma literatürüne bir katkı olabilir mi diye düşünülebilir ancak aralara serpiştirilmiş alt başlıklara ve kitabın tamamına bakınca bunun aslında "Yaşlanmayı Aşmak"tan çok "Yaşlanmayı Araştırmak" üzere hazırlanmış bir kitap olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, başlığından yola çıkarak kitabın felsefi olarak bir "aşkınlık" iddiasında olduğu akla gelebilir fakat yazarlarının çoğunun felsefe yapma metoduyla soyut çalışmaların peşinde değil sosyoloji yaparak durum tespiti yapanlar oldukları görülmektedir. Uygulamalı sosyolojiyi ve uygulamalı gerontolojiyi felsefeden ayıran şey de durum tespiti yapmaları, hastalığı teşhis etmeleri değil midir? Felsefeciler/kelamcılar gibi meselenin bâtını/deruni yönüne girmeden fıkıhçılar/hukukçular gibi zahirine bakarak hüküm verirler çünkü burada esas olan kanayan yaraya/çıkan sorunlara acil çözüm bulmak ve formül üretmektir. Yani burada esas olan olayları yorumlamak değil durumu değiştirmek için bir plan ve proje çıkarmaktır.

@ Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi. serifesendemir@gmail.com

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/D0205
insan & toplum, 2019.
insanvetoplum.org

Yukarıda verilen başlık savunmasına rağmen kitabın yaşlanmayı savaşılması gereken bir "hastalık" olarak gösteren "Medikal-Endüstriyel Kompleks"in karşısında yaşlılığı doğal bir hâl/durum gibi sunarak pazarlanan yaygın görüşü aştığı görülmektedir. Bu noktada kitap artık sermaye grupları tarafından gelenekselleştirilen yaşlının "hasta/müşteri" olarak takdim edilmesine karşı onu diğer yaş grupları gibi özgül/özgür kılma açısından klasik ezber görüşü aşma iddiasındadır. Ancak bu aşma iddiasının kitabı derleyen Özgür Arun'un çalışmaları dışındaki yazılarda pek dile getirilmediği görülmektedir. Dolayısıyla bu durum, çalışmalar arasında bir senkronizasyon sorununa işaret etmektedir.

Yaşlılık geleneksel zamanlarda gerontokrasinin kuralları gereği kökü "muhtariyetten" ("irade sahibi olma"dan) gelen ihtiyarlık, bilgelik, ermiş, geçkin, şeyh, pir, kocaman ile özdeşleştirilirken modern zamanlarda istatistiksel bir kategori hâline gelmiştir. Bu nedenle, her çalışmada olduğu gibi bu kitapta da demografik bir girizgâhın yapılması garipsenecek bir durum değildir çünkü buradaki niyet anlaşıldığı kadarıyla yaşlı nüfusu istatistikten ibaret görmek değildir ve Türkiye kamuoyunda daha çok baskın çıkan meseleler yüzünden gölgede kalan yaşlılığa dikkat çekmektir. Yaşlı nüfus oranı %7 olan toplumların "yaşlı toplumlar" kategorisinde değerlendirildiği bir dünyada %8,5 yaşlı nüfus oranıyla Türkiye, %10 olan "çok yaşlı toplum" olmaya doğru gitmektedir. Buna dikkat çekilmesi ve hatta bunun sebeplerinden olan doğum ve ölüm oranlarının artmasına dikkat çekilmesi yerinde olmuştur.

Kente farklı sebeplerle göç eden gençler, mekâna bağlılıklarından dolayı yaşlılarını ilk etapta beraberlerinde getirememektedirler. Sonrasında kırda yaşlılara yönelik tıbbi ve sosyal hizmetlerin az olması sebebiyle onları kente getirdikleri görülmektedir. Göçle birlikte kente gelen insanların yaşlanması da zaten söz konusudur. Dolayısıyla kentte yaşlı nüfusunda da son zamanlarda bir artış göze çarpmaktadır. Kitap, birçok çalışmanın yaşlılığı kırlı göstermesi ezberine karşı onun artık kentlileştiğine de dikkat çekmektedir. Kentlileşen yaşlılık, kentin fikriyatından etkilenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu etkilerden birisi, yaşlıların bütün meselelerinin tıbbileştirilerek bir tür yaşçılığın (ageism) ortaya çıkmasıdır. Kitap, yaşlılığın sadece sağlık sorunlarıyla özdeşleştirilemeyeceği, onun sosyal boyutunun da olduğuna dikkatleri çekmektedir ancak yaşlılığın sağlık boyutunun da detaylarına girilmemesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Söz konusu eksiklik, gerontologlar ile geriatristler arasındaki kadim farklı bakış açılarının bir sonucu olabilir ama kitapta hiçbir geriatrik çalışmaya yer verilmemesi kitabın sosyal gerontolojiden yana açık tavır koyduğunun işaretidir.

Geleneksel zamanlarda gerontokrasiyle yaşlıların yüceltilip gençlerin aşağılandığı ortadadır. Modern zamanlara geldiğimizde yaşlıyı da içine alan "eski"yi reddet-

me üzerine kurulu modernite söyleminin "yeni" olanın içinde görülen gençliği yüceltti̇ği de aşikârdır. Kitapta gençliğin ve genç olmanın kutsanarak yaşlılığın sağlık sistemi içinde en büyük sorunu oluşturduğuna dikkat çekilmektedir çünkü özellikle yaşlı bakımı, sosyal güvenlik sistemi için bir kriz olarak tanımlanmaktadır. Kitapta bu yaklaşım da yaşçılığın bir yansıması olarak görülmektedir. Bu nedenle kitap, yaşlanma ve yaşlılığa bakışı değiştiren birbirinden farklı yaşlanma deneyimlerine dair tartışmaları içeren makalelere yer vermektedir. Bu çalışmaların neredeyse hepsinde yaşlanmanın ve yaşlılığın ne denli değişken olduğu gözler önüne serilmektedir.

Yazılar, bir yandan yaşlılık konusunda Türkiye'nin mevcut durumunun izlenmesine çalışırlarken öte yandan da gelecekte yaşlanma sürecimizde bizleri nelerin beklediğini de öğretmektedirler. Dolayısıyla bakım, göç, travma, toplumsal cinsiyet, dijitalleşme gibi kompleks başlıklarda mevcut durumun resmi çekilerek gelecekte bu alanlarda bizleri nelerin beklediğine dikkat çekilmektedir.

Kitap, farklı çalışmaların olduğu 4 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölüm'de kitap editörü Özgür Arun, yaşlılık alanında Türkiye'nin son on yıldaki performansını ortaya koyarak zenginleşmeden yaşlanan bir ülke olduğu tehlikesine değinmektedir. Ancak Türkiye'de yaşlanmanın bir armağan ya da lanet düalitesi üzerinden okunarak zenginleşmeden yaşlanmanın bir "lanet" olarak ima edilmesi ağır bir eleştiridir çünkü Türkiye sadece maddi dinamiklerle ayakta kalan ülkelerden biri değildir, manevi dinamikleri de canlı olan bir devlet konumundadır. Yaşlı bakımının günümüzde bile kurumlar dışında büyük oranda aile içinde aile bireyleri tarafından yapılması bunun en bariz örneğidir. Burada hiç şüphesiz ki manevi değerlerin ve kültürün rolü büyüktür.

Ayşe Gündüz Hoşgör ve Miki Suzuki Him, yaşlanma sürecinde yoksulluğun yeniden üretimi konusunda Karadeniz kırsalında tek başına kalmış yaşlı kadınların çalışarak yoksullukla baş etme stratejilerini sunmaktadır. Ayrıca iç göç sonucu geride/kırda kalan yaşlıların; "bizi bir somun ekmeğe değiştiler!" mottosuyla göç eden yakınlarından yakındıkları tespitine yer verilmiştir. Bu yakınma hâli yaşlıların önemli psiko-sosyal sorunlarından biri olan eş veya yakınlarının kaybına dayalı mahrumiyetlerine (breavement) gurbet acısını da ekleyerek meseleyi katmerli hâle getirmektedir. Ancak bu yazıda sadece geride kalanların görüşüne yer verilip gidenlerin/göçmenlerin ahvaline değinilmemesi çok ilginçtir.

2. Bölüm'ün bir diğer yazısında Jason Holdsworth, yaşlılar için daha iyi bir yarına dikkat çekerek bunun ancak yaşlı bakımında ailelerin karşılaştıkları zorlukları aşmakla ve ihtiyaçlarını gidermekle mümkün olacağına dikkat çekmektedir. Yaptığı

araştırmada bakımı sadece aileye yüklemenin sorunları olduğu gibi bırakarak kuşaktan kuşağa beslediğini vurgulamaktadır. Buna rağmen yazıda yaşlı bakımında aile dışında alternatifler sunulmamıştır.

Kitabın 3. Bölüm'ünde Türkan Yılmaz, uluslararası emekli göçünü kaleme alarak göçün uluslararası boyutuna odaklanmıştır. Gurbette yaşlananların memleketleriyle kurdukları ilişki, dönme hayalleri ve arada/arafta kalma hâlleri üzerinde durmaktadır. Aynı bölümde Seda Bayraktar ise yaşam döngüsü içinde gelişimsel krizlerin ve travmaların olumlu-olumsuz sonuçlarını vakalar üzerinden değerlendirerek ileriki yıllara bırakılan mirasın etkilerini analiz etmektedir.

Kitabın son bölümünde Çağrı Elmas, eşitsizliklerle mücadele sırasında bilgi iletişim teknolojilerinin rolü ve dijitalleşmenin kuşaklar üzerindeki etkileri üzerinde durmaktadır. Dijital mecralarda bile eşitsizliklerin sürdüğü ve bunu anlamak için kuşakları anlamamız gerektiği yönünde bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak bu yazıda dijitalleşmenin ürettiği eşitsizliklerin yanı sıra sunduğu fırsatların detaylı bir şekilde verilmemesi büyük bir dikkat çekmektedir çünkü dijitalleşme aynı zamanda eşitsizlikleri aşma noktasında kuşaklar arasında bir fırsat penceresi de açmaktadır.

Hülasa kitap, editörü olan Özgür Arun'un son bölümdeki kapanış yazısıyla son bulmaktadır. Bu yazı, Türkiye'de yaşlanmanın bir armağan mı yoksa bir lanet mi olduğu sorusuyla başlamaktadır. Günümüzde Türkiye için riskin yaşlanmak olmadığı ancak Türkiye'nin yaşlanmasının büyük bir risk oluşturacağına dikkat çekilmektedir çünkü içinde bulunduğumuz yüzyılda Türkiye'nin nüfus yapısı büyük bir önem arz etmektedir. Buradaki önem, değişen nüfus yapısının sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınmayı nasıl etkileyeceğidir çünkü sürdürülebilir bir kalkınmayı demografi belirlemektedir. Türkiye'nin demografik yapısına bakıldığında ise gelir, eğitim, sağlık ve istihdam açısından yaşlılık artık feminenleşmiştir. Buna rağmen yazıda, Türkiye'de yaşlanma algısının pek değişmediği ve hatta Peter Pan Sendromu efsanesine dayandığı ifade edilmektedir. Efsaneye göre Peter Pan, hayalî bir ülkenin hiç yaşlanmayacak bir çocuğudur. Akranlarını da hiç yaşlanmayacakları vaadiyle söz konusu ülkeye götürür. Burada çocuklar; yaşlılığı temsil eden Kaptan Kanca ve korsan tayfasıyla amansız bir mücadele verirler. Kapanış yazısında bu örneğin verilmesi bir karamsarlığın sonucu olduğu kadar bir uyarı niteliğindedir de. Ayrıca bu kitap dâhil Türkiye'de yaşlanma algısının pozitif bir mecrada seyretmesi için çok sayıda çalışma yapılmıştır ve yapılmaktadır. Ezcümle, bu yazıda çıkan sonuç, yaşlılık konusunda algıyı yönetme noktasında bile eksiklerimizin olduğu, meselenin ehemmiyetini tam anlamazsak şayet 21. yüzyılın bize sunduğu armağanlardan faydalanmak yerine daha çok sorunlarıyla boğuşacak olduğumuzdur.